

Média manipulace, média imaginace a klimatická krize

Michal Klodner

Volně navazuje na text Informační nomádi a community surfing z r. 2004, který jsem později rozšířil a v roce 2008 vyšel anglicky v knížce FLOSS+Art.

Mediální technologie kapitalismu

V postsocialistickém televizním prostoru 90. let, kde zpočátku existovala jen státní televize, měl na prvním komerčním kanále TV Nova nedělní pořad Volejte řediteli Vladimír Železný. Často v něm vysvětloval divákům, že oni jsou komerční televize a co to znamená. Zcela otevřeně a osvětově na otázky úrovně a etiky pořadů říkal, že komerční televize prostě prodává diváky inzerentům. Balí je do balíčků po tisících a převázané stuhou prodává zadavatelům reklamy.

Další záležitostí mediální teorie, na které Vladimír Železný divákům vysvětloval formu komerčního zpravodajství, byly kruhy. Kruhy vyznačující okolo člověka jeho osobní sféru a tudíž informace, které ho nejvíce zajímají, jako je kriminalita, protože se nejtěsněji vztahují k jeho osobě a jeho blízkým a potom širší kruhy veřejných a politických témat, které jsou mu vzdálené.

Internet mezitím pronikl všude a krom jiného na něm vznikla největší korporátní společenská síť Facebook. Proč ji hned zmiňuji je zřejmé. S více než miliardou uživatelů a mechanismy svého fungování dostala přezdívku největší mašinerie propagandy od Josefa Goebbelse. Jak to obvykle chodí, zpočátku rostla na ideích svobodného získávání a sdílení informací. Ale posléze se ukázal její tvrdě korporátní charakter. Facebook v letech 2014 - 2016 umožnil agentuře Cambridge Analytica přístup k desítkám milionů profilů a jejich osobním datům. V prezidentské volbě v USA, ze které vzešel Donald Trump a v kampani pro Brexit tak mediální agentury na základě přesných psychologických profilů cílily na míru vyrobené zprávy, aby změnili mínění klíčových skupin voličů v nerozhodnutých oblastech. Přitom nesmlouvavě ekonomickým tlakem likvidoval menší firmy a konkurenční appky. Facebook vydělal na prefabrikovaných zprávách komentovaných a lajkovaných na objednávku, aby vytvořily dojem veřejného mínění... ale většinou, aby nabouraly a zpochybniliy názory jiné. Aby vyvolaly v lidech informační zmatek. Začalo se říkat doba post-faktická a zjistilo se, že lživé zprávy se šíří rychleji a více, než ty pravdivé.

Není to ale otázka pravdy nebo lži, ale afektu. Afektuální zpráva pracuje s traumaty, libidinálním nábojem, nebezpečím od něčeho zlého, neznámého. Pracuje se základními emocemi strachu a nenávisti, které v mozku vyhodnocují vývojově nejstarší části. Reakce jsou silnější a rychlejší, než následné zpracování podnětu racionální šedou kůrou. Tomu, co jej ohrožuje, člověk vždy dává nejvyšší prioritu, protože to tak má emocionálně nastavené napevno ve stavbě mozku. Strukturované objektivní informace, které dávají logický smysl, nejsou tak lákavé. Noam Chomsky už mnohem dříve popsal, jak je v televizních debatách uměle vytvářen souhlas s předem daným názorem. Stačí jen nedat pro vyjádření dostatek prostoru a času. Složitou pravdu se souvislostmi nevysvětlíte za 20 sekund, v takové chvíli můžete jen zopakovat nebo odkývat jen známá klišé, zaujmout emocionální postoj.

Problém Facebooku je v tom, že osobní data svých uživatelů korporátně vytěžuje. Ačkoli se Mark Zuckerberg zjihle omlouvá, aby vytvořil dojem, že dělají všechno pro ochranu před fake news, a že únik dat přes aplikace třetích stran byl jen nešťastnou chybou, ve skutečnosti je to právě to, na čem vydělává. Služba, která vám všechno vezme a prodá a jejím cílem je, abyste získali návyk ve formě mikrosatisfakce lajků a bez nich se cítili zbytečně a osaměle. Sad by design, píše Geert Lovink.

To je ale jen jedna stránka věci. Design Facebooku, tedy jeho korporátní model, je ve svém jádru postaven na tom, že vás před fake news nebo děti před sexuálními predátory a jinými manipulacemi nechce ochránit. Jeho armáda programátorů tedy neudělá žádné změny, které by tomu mohly snadno zabránit. Vydělává totiž na tom, že prodává tyto chyby a vaši zranitelnost inzerentům.

Jelikož Facebook potlačil komerční konkurenci a mnozí neznají nic jiného, začaly se objevovat i hlasy, že společenské sítě jsou špatné jako takové a že masové negativní jevy jsou jejich původními vlastnostmi. Nikoli. Sociologové a původní vývojáři přišli s principy společenských sítí, které obohacovaly lidskou komunikaci. Exploatační je záměrný design a komerční model Facebooku, Googlu a dalších surveillance platform, které algoritmicky modelují získaná data komunikace tak, aby měla hodnotu finančního kapitálu.

Hodně se mluví o těchto "algoritmech", které vám ukáží preferované věci a vaše sdělení zase jiným lidem. Algoritmech, díky kterým jsou vidět právě agentury, které si zaplatí, ale zpráva od vašeho kamaráda snadno zapadne. Anatomie separace spočívá v tom, že každému z vašich blízkých zobrazí něco jiného, v jiném pořadí a kontextu... jednoho podporuje v xenofobii, protože ji vyhodnotí jako téma, které ho zajímá a druhému zobrazuje sbírky na pomoc uprchlíkům. Výsledkem je utvrzení v izolovaném postoji, neporozumění a samota, kterou vytváří tento globálně-korporátní model.

Vaše rozhodnutí se dějí ve stresu z odmítnutí. Malým nepřeje, musíte být dominantní a roztáčet kola úspěchu, hnát se po množství a lajcích. Jak chvíli ustanete, nejste vidět a ve spektaklu vás nahradí jiní s vidinou rychlého úspěchu a pozornosti. Druhý den už jste zapomenuti a vektor reach/engagement opanují ti, kdo vsadí na základní instinkty nebo nenávisť.

Pomohlo by zveřejnění "algoritmů" Facebooku, Googlu a jiných, po kterém slabě volají někteří aktivisté? Čemu? Jsou to technologie, které ze své podstaty slouží centralizovanému proprietárnímu médiu kumulovat zisk. Někteří aktivisté sami je k mediálnímu zviditelnění využívají. A za tento malý prospěch neváhají platit ztrátou demokratických práv a účastí na silově koloniálním konglomerátu. Je takový aktivismus důvěryhodný, když je vposledku konformní s firmami vydělávajícími na poškozování demokracie, zneužívání soukromých dat, sledování, šikaně, sociální nerovnosti, šíření klimaskepticismu a to při enormní energetické spotřebě?

Nikdo totiž nemůže spolehlivě potvrdit, že by targeting korporátních médií mohl bez rozdílu jakémukoli kandidátovi nebo straně či hnutí dopomoci k vítězství. Ve skutečnosti prospívá specifickým kandidátům. Takovým, kteří nevysvětlují myšlenky, ale pomlouvají, takovým, kteří místo férové argumentace spustí dehonestáční kampaň vyrábějící nepřátele. Prospívá populistům.

DIY a dominantní průmysly

Moje kamarádka se v textu o filmových laboratořích, provozovaných umělci (po ukončení průmyslové produkce filmové suroviny), vyhraňuje proti digitálnímu filmu. Inspirována jistě svým pobytem v Argentině napsala, že DIY kultura na poli digitálních médií (Apple, Facebook) umožnila prostřednictvím studentských univerzitních projektů a start-upů rozpuštění tradičního proletariátu a jeho outsourcing. Došlo tak k potvrzení a rozšíření mocenského informačního panství neoliberalního kapitalismu v rozvinutých částech světa.

Ano, DIY kultura na posmediálním poli filmu je svobodná a nikoho nepoškozuje. Materialita filmu,

optické a chemické postupy jsou hmatatelné a pomalé na rozdíl od tlaku všudypřítomných digitálních médií. Ale byla to skutečně DIY kultura, která v nových médiích dala vzniknout neoliberálním globálním korporacím efektivně prekarizujícím méně rozvinuté kultury? Steve Jobs nebo Zuckerberg samozřejmě využívají image garážových vývojářů, kteří přinesli lidem nový lepší svět. Ale start-up a administrativně řízená korporace už nemá s DIY nic společného. Nepracuje na komunitním principu, myšlenkově stojí na úplně jiných základech.

Idealistická image “sblížení světa” se v posledních letech ukázala jako kouřová clona PR, pečlivě zakrývající růst za každou cenu. Ambiciózní exekutivy těchto firem jdou tvrdě po získání více dat, licencí od malých a nezávislých a tam, kde jim to nejde, rozdrčení konkurence silou. Díky tomu dnes máme stacky cloudových technologií, které přepisují hranice slabších národních států a těm mocným je naopak pomáhají stavět. Sledováním, detekcí aktivit a jednání, filtrací, eliminací. Čína se stala futuristickým dystopickým systémem absolutní kontroly, díky informačním technologiím.

Zastánci neoliberálních technologických korporací rádi malují úžasné zítřky slovy vědců nebo inovátorů se společenskou vizí. Tento evangelismus je ale zástěrkou opět zcela opačných aktivit směřujících k vytvoření závislosti, podřízení, snížení možnosti volby a nastavení toku peněz z kapes lidí, přesvědčených, že se podílí na pokroku. Automaticky jsou jako evangelisté, potom zvenčí vnímání omylem i ti, kdo nesdílí takovou posedlost, nebo jsou dokonce proti ní.... jenom pracují s technologií. Nebo jim je mylným viděním přisouzen nějaký atribut příslušnosti k této skupině. Není už běžné přemýšlet, jak je skupina strukturována, na to už je potřeba hlubší porozumění, technologiím i lidem.

V roce 2019 se po smrti Jefferyho Epsteina obnažil způsob financování MIT Media lab. Tato dlouhá léta prestižní vlajková loď vývoje nových technologií na pomezí umění a médií pomáhala takzvaně vyprat pochybné příjmy tak, že příslušnou osobu spojovala s image svých akademických futuristických projektů. Evgeny Morozov poukazuje na to, jak se “třetí kultura” Silicon Valley, která měla nahradit zastaralé technofobní intelektuály, ukázala jen jako přechod od sálových mainframů studené války, reprezentovaných netransformovatelnými dinosaurů IBM a HP, k funky osobním počítačům. A Stevu Jobsovi, hlavnímu evangelistovi “kontrakultury”, posloužila k šíření konzumního mysticismu. Přátelství s Hollywoodem, filantropie a s akademickým světem bylo pláštíkem pro postupné směřování k “vědecké večeři” na starém známém půdorysu peníze – sex – moc. Epstein se v MIT labu mohl procházet s mladými dívkami v roli svých trofejí, jako byznysmen, který na jejich podřízených tělech pojídá sushi.

Na Facebooku sleduji profil akademičky, která se zabývá kulturou geeků, makerů, a něčím, co by se dalo nazvat globálním technologickým uměním a technologickými tématy. Přitom nešetří nevybíravými osobními útoky na klimatické aktivisty, sama zastávkyní postupného řešení krize pomocí hi-tech a korporátní governance. Že tyto technologie jsou drahé a určitě ne dostupné pro všechny, kritický making nebo argumentace racionálními údaji už tak silně nezaznívají. Stala se spíše PR propagátorkou zájmů technologických korporací, financujících akademickou sféru. Jakousi influencerkou, která, když je potřeba akumulovat globální investice do AI nebo blockchain technologií, sdílí AI a blockchain články. Sama se ovšem vnímá jako kritická a někdy kritizuje i akademické poměry. Chlubí se dosažením limitu 5000 fanoušků. Ty z nich, kdo respektují závěry klimatických vědců ale uráží a hlavně Gretu Thunberg by nejraději vyfiltrovala. K jejím tématům patří ovšem i feminismus a lidská práva.

Je trochu smutným faktem, že umění nových médií bylo pohlceno digitálními technologiemi a dnes je těžké jej rozlišit od komerce, protože ta devaluje množstvím kopií okamžitě cokoli tvůrčího. Máme ostatně i umělce, kteří na poptávku nenasytných desítek TV a web kanálů pro ně rádi vyprodukují

neškodnou výplň. Ve své době vzniku však byl a stále je opravdovou podstatou mediálního umění aktivismus. Technologický a informační aktivismus proti dominantním mediálním průmyslům.

Pokud se někteří vývojáři a umělci dají do služeb volného obchodu, nezatíženého ani sociální ani environmentální zodpovědností, není vinou nezávislé scény a autonomních uměleckých strategií. Ty jsou ve své podstatě vždy postmediální praxí, která nemá za cíl ušlapávat cestu mediálním technologiím, ale naopak: narušuje je, zkoumá jejich limity, ohýbá je, naplní na okamžik prchavou krásou a znovu přibližuje člověku.

Hakim Bey, autor zásadního pojmu TAZ, dočasně autonomní zóna, jej definuje tak, že obyvatelé těchto zón si nenárokují žádné území na permanentní bázi, ale jednají jako povstání, které se přímo neangažuje proti státu. Je to guerrilla, jejíž operace osvobodí nějakou oblast, ať už prostoru, času, imaginace a pak se rozplyne, aby se zformovala někde jinde. Taková autonomie tvoří umělecká podhoubí, která hegemonní média rozrušují a jsou proti nim v opozici.

Umělecké filmové komunity navazují na odkaz experimentálních filmařů, kteří rovněž byli v opozici a na okraji mainstreamové kinematografie, jako Paul Sharits nebo Hollis Frampton. Ve stejné komunitě byli i Nam June Paik nebo Vašulkovi, pracující s videem a elektronickým obrazem. A taky ohýbali televizní vysílání a osvobozovali obraz z politické hegemonie. Zakládali své akce na performanci, záměrně na jedinečnosti zážitku a participaci, jež se nemohou stát obchodovatelným mediálním produktem.

Film je dnes mírumilovným jen zdánlivě. Pomineme-li jeho nepříliš přírodní nitrátovou, acetátovou nebo polyesterovou bázi a chemii založenou na toxických solích stříbra, jako médium ve svém rozmachu prominentně podporoval rozvoj industriálních postupů a kognitariátu 20. a 30. let 20. století. Fázové fotografie pohybu charakterizovaly v důsledku tovární kontrolu každého pohybu dělníků u výrobního pásu. Film přinesl industriální revoluci oku a spoutal diváky v dematerializovaném modu produkce a tyranie idealizované krásy. Je přímo spjatý s masovou výrobou, která produkovala tanky, letadla a další zbraně 2. světové války. A je přímo spjatý s objevováním světa západní civilizací, které zefektivnilo jeho hospodářskou kolonializaci. Mediální kolonizace Latinské Ameriky technologicky produkovány obsahy z vyspělých Spojených států a protesty proti ní se rovněž datují daleko dříve, než nástup digitálních médií.

Být postmediální na již mrtvém filmovém médiu je jistě poetické. Změnit společnost ovšem znamená postavit se médiím, která jsou u moci. A v tom je potřeba mezi podobně smýšlejícími rozvíjet přátelství.

Jazykové mimikri a krize reprezentace

Jedním z experimentů Jeana Piageta byla situace, kdy mezi dítě na jedné straně a dospělého na druhé umístil míč. Míč měl z každé strany jinou barvu tak, že dítě vidělo jednu a dospělý druhou. Připomíná to názorové a informační bubliny, které nám vytváří mikrotargeting médií a reklamy. Svět v nich vidíme jenom z té své strany. Dítě do určitého stupně kognitivního vývoje situaci nezvládne a bude tvrdit, že míč má tu barvu, kterou vidí ono a nedokáže připustit, že někdo jiný může vidět jinou.

Vítězství populistických xenofobních konzervativců se přisuzuje tomu, že mluví lidovým jazykem, kterému většina snadno rozumí, narozdíl od jazyka intelektuálních elit. Multimiliardáři mluví jako

nedovzdělaní a zasazují se za zájmy obyčejných lidí. Méně už se poukazuje na to, že to není přirozený lidový jazyk, ale podobně jako u fake news podvrh. Populisté využívají strategie napodobování a předstírané sounáležitosti v promyšlené zákulisní cestě k moci, na které dělají pravý opak toho, co říkají. K tomu budou ochotni narušovat a cenzurovat informace, prezentovat jiné názory jako pošetilost, idealismus, spiknutí a různým způsobem je rozbíjet, aby nedávaly smysl. Proč? Svoji vlastní vyspělost využívají k tomu, aby ostatní utvrdili v jejich pohodlném jednostranném vidění a tím si nad nimi snadněji vytvořili převahu. Naše konformita k nějaké názorové skupině a společnému pohledu na svět je silná. Touto lidovou péčí, kterou lidem potvrzují jejich dosavadní zkušenosti, je oligarchické elity a vlády ponechávají v nevědomosti.

Bruno Latour poukazuje na to, že různí popírači a zpochybňovači si osvojili metody kritiky vědy. Konspirační teorie jsou absurdními deformacemi argumentů humanitní kritiky, které se dostaly za pomyslnou frontovou linii do rukou nepřátel a ti je používají ke zpochybňování faktů. Nové elity hromadí majetek a několik desítek jednotlivců je bohatší než celá chudší polovina lidstva. Přitom těmito mediálními strategiemi zastírají, jak je jejich bohatnutí spojeno s chudnutím ostatních a drancováním environmentálních zdrojů. Říci jednu lež může být problém. Ale vlastnit média a říci mnoho lží bez skutečného významu, po kterých racionalita klouže, se jim skvěle osvědčilo.

Vlastnické, finanční a organizační struktury etablovaných průmyslů vůbec nepotřebují cenzurovat nějaké názory. Naopak, s radostí podpoří svobodu slova. K jednomu názoru jim stačí zajistit, aby byl publikován názor ani ne opačný, stačí rádoby rozumný, naznačující že ne vše je ověřeno, že existují ještě další fakta. Ke jakémukoli špinavému multimiliardovému projektu přece stačí jen malý zlomek rozpočtu na PR a influencery, napumpovat do médií informace odpovídající svému zájmu v takovém množství, aby protinázor nepřevažoval. Politická hnutí se stala marketingovými projekty, kdy developéři a byznys schovávají své zájmy za přesně cílené fráze o družném sousedství, na které občané slyší, cizelované detailními marketingově-psychologickými průzkumy agentur.

Deník Guardian popsal, jak lobbystická firma CTF provozovala síť nebrandových „zpravodajských“ stránek pro řadu klientů: od zněčišťovatelů, fosilního průmyslu, Saúdské vlády po Brexit Borise Johnsona. Kromě kontrovezních klientů a profesionálního šíření dezinformací zaměstnanci firmy referovali i o misogynní šikaně. Zakázka se odehrává zhruba v následujících krocích:

1. Detailní průzkum trhu a názorů
2. Vytvoření nebrandového zpravodajského webu a Facebook stránky na relevantní téma
3. Postování odkazů z renomovaných zpravodajských zdrojů na Facebook stránce pro získání důvěryhodnosti
4. Koupě Facebook reklamy pro přesvědčení ke sledování stránky a vytvoření publika
5. Vyhodnocení, jaká témata vybudují největší reakce čtenářů a potom použití FB nástrojů na cílení reklamy ke zvýšení čtenosti
6. Započetí uploadování fotografií, odkazů a videí vyrobenými zaměstnanci CTF k dodání klientem objednané informace zainteresovaným čtenářům, pod dojmem autentického nezávislého hnutí na zdánlivě nezávislé FB stránce

Společensky zodpovědné a solidární přístupy jsou potom v marginální pozici, jelikož došlo k odtržení zástupců těchto ideí a občanů, kterých by se měly týkat. Novináři a jiní medializovaní autoři patří do okruhu intelektuálů a s tím je spojeno, že mají zcela jiné životní strategie, než ti, kdo by měli jejich myšlenky přijímat a řídit se jimi. Jak tedy intelektuálové, zakotvení v akademickém prostředí stálých platů a grantů, reprezentují pracující? Mímkry jsou i zde: na straně těch, kdo to jakoby doopravdy myslí dobře.

Dvě autorky působící v akademické a mediální sféře realizovaly projekt, kdy se snažily přiblížit nízko placeným profesím a pomocí získaných informací provést levicovou kritiku kapitalismu, jež tyto nelidské podmínky vytváří. V grantovém projektu se jedna z nich nechala zaměstnat vždy na několik týdnů až měsíců na nízko placené profesi a pomocí skryté kamery, rozhovorů a vlastních zážitků zpracovaných druhou dokumentaristkou o tom referovat a stavět se za práva pracujících. Že se prací na dva měsíce nestane z akademicky prodavačka, která by žila jejich život se vším všudy, bylo odpůrci „neomarxistů“ patřičně vysmíváno a kritizováno.

Reprezentace samotná je totiž problém. Pokud jsou příjmy těch, kdo má exkluzivně reprezentovat jiné, odděleny a nejsou přímo propojené s platy těch zastupovaných, jako to dříve bylo u dělnických předáků, zájmy se diametrálně rozejdou: mediálně exponovaný zástupce má v podstatě zájem na tom, aby situace jeho zdánlivých chráněnců byla co nejhorší, nebo aby ji tak prezentoval. Čím hůře na tom jsou, tím je jeho pozice důležitější a mnohdy to vede k živení již dávno vyčerpaných stereotypů a předsudků: znovuvytváření třídního a genderového rozdělení společnosti, udržování bezmocnosti a syndromu oběti. Péče a kritika poměrů je jenom proklamovaná: zůstává u slov a formulací své mediální profese. Skutečná pomoc a organizování záležitostí těch, jejichž problém je využít, se neděje, zůstávají odkázáni sami na sebe. Naopak, stává se, že kdo skutečně na odstranění nerovnosti pracuje, není zmíněn, protože potenciálně ohrožuje finanční toky.

Na Mezinárodním antiautoritářském festivalu v Aténách v r. 2017 Jacques Rancière poukázal na pohodlnost takové kritiky. Přijmout vidění světa jako opozici těch nahoře, co všechny ovládají a těch bezmocných ubohých dole, nikam nevede. Ani vehementně "bojovat" proti tomu není žádná emancipace a autonomie. Ono to totiž tak není, je to jenom přijetí pozice, která jim vyhovuje. Jak těm nahoře, kteří přesně chtějí, aby to tak bylo, tak těm dole, kteří si alibisticky oddemonstrují a zabojují, napíší článek, ale nezmění nic, protože nezmění svoje myšlení a vlastně přijímají pohodlně pevnost nerovnosti, jak si ji v myslí ustanovili a jak jim vyhovuje - nemůžeme změnit všechno tak nezměníme nic, můžou za to oni a možnosti jiného vidění a tvoření světa a svobodného jednání v něm zůstávají nevyužity.

Mnozí se i naučili formulovat svoje názory tak, aby se z uzavřené intelektuální společnosti příliš nedostávaly a oni svoje místa na univerzitách a v kulturních redakcích neohrozili přílišnou kontroverzí. Stačí jim, aby sbírali potřebné body ve svých kruzích. Důležitějším se stává vytříbený jazyk a estetizované způsoby, které jsou nutné pro přiznání příslušnosti k akademickým elitám. To se cení více, než dopad jejich "sociální kritiky" na skutečné životy. Autoritu, která dříve automaticky čerpala ze své kabinetní pozice a rozvrstvení společnosti, dnes mají možnost "ti dole" nerespektovat a "kavárnu" spíš nesnáší, protože jim jen slibuje. Nízkopříjmoví pracující mají potom názorově blíže svým šéfům a věřitelům, kteří jim reálně dávají alespoň nějaké peníze.

Je tady zřejmé to, čemu se říká krize reprezentace. K fake-news se přidala ještě fake-reprezentace. Za zájmy někoho se staví lidé, jejichž zájmy jsou diametrálně odlišné: svoje názory na sociální spravedlnost a participativní tolerantní společnost chtějí šířit z pozic, spoléhajících na výlučnost, formální postavení a s tím související charakter moci. Jejich vrstva je natolik uzavřená a neslučitelná se situací slabých a chudých, že jim nemohou nabídnout žádný sociální nebo názorově politický posun.

Dalším mimikry novinářů i umělců je, když svou schopností komunikovat uchopí jakékoli společenské téma, které má potenciál vzbudit zájem... a prezentují ho jako své vlastní. Často dlouhé roky jinými budovaný hodnotový přístup a diskurz - v mnoha diskuzích, lokálních postupech a tvrdé sociální nebo environmentální práci - umí okamžitě napodobit, původní autory myšlenek zamlčet a budovat si na tématu úspěšnou medializaci své osoby. Již bez citlivého hodnotového přístupu a vztahů ke všem

zúčastněným. Ten je nahrazen konformními postoji jen kamuflovanými vypůjčenou rétorikou. Obvykle tak dané téma rychle zdiskreditují a zničí tak dlouhou práci těch neviditelných dole. Typicky se takto městští intelektuálové zajištění strategiemi střední střední rekreačně angažují, aby si přilepšili společenským a kulturním kapitálem aktuální agendy. Že se zpočátku tvářili jako sympatizující přátelé a potom téma zprofanovali a vytrolili? Slouží v podstatě skryté obraně konformního hierarchického systému, z kterého pochází jejich postavení.

Známý je případ Patricka Moorea. Jeho mediální vyjádření a přednášky na téma, jak jsou oxid uhličitý a oteplování planety přínosné a jak průmyslu pomůže frackování, jsou podpořeny image bývalého prezidenta Greenpeace, který z hnutí odešel kvůli iracionalitě jeho protagonistů a dezinformacím, které právě on vědecky uvádí na pravou míru. Moore však 30 let, mnohem déle než byl u Greenpeace, působí jako PR mluvčí pro mnoho těžařských, jaderných a znečišťujících průmyslů a pomáhá jim mediálně krýt jejich problémy. Díky jeho bývalému propojení s Greenpeace si jej právě tyto firmy najímají, aby zpochybnily kritiku.

Umělci s přezdívkou parašutisté se vloží do nějaké společensky nebo lokálně problémové záležitosti, instrumentalizují z ní pocházející stres, aby vytvořili umělecký projekt a vyzískali na něm formální uznání za obecný prospěch, o který se zasadili. Aniž by měli dále s danou komunitou co do činění. Důvěru, kterou od ní dostali, využijí hlavně k vlastní kariéře. I spousta klima-aktivistů si rychle osvojily klima-postoje a rétoriku, aniž by ve svých životech cokoli změnili. Dělalí úplně to samé co dříve, úplně to samé jako klima-odpůrci, s kosmetickými změnami ohledně plastových kelímků a s vážnou tváří vám řeknou, že nemá cenu něco individuálně měnit, dokud se nezmění systém. Ale milují Gretu, jsou pro klima a agilně obsazují korporátně jim vymezený mediální prostor.

Oproti době zrodu kontrakultury v hnutí hippies, odmítání komodifikace umění jako produktu, cestování do Indie a hledání spirituality, se dnes žádné masové vystupování ze systému nekoná. Stát se dobrovolně skromným, nemít své fotky na Instagramu? Fakta klimatické krize, drancování zdrojů, znečištění, nebo vymírání druhů mnozí rádi přijmou jako svou agendu a téma, která jim přináší mediální pozornost. Před jakoukoli skutečnou změnou však couvají a vytvářejí kouřové clony argumentací, vyznívající nakonec klimaskepticky pro nečinnost podle přání fosilních průmyslů. Nikdo nechce přijít o kariéru a úspěch ve stávajícím systému, kontakty nebo příjmy. Kdo změnu chce opravdu zorganizovat a uskutečnit, je pro ně stejně snílek nebo v horším případě podezřelý. Do uměleckých kruhů nemá přístup nikdo, kdo nedodrhuje vybrané způsoby budování své příslušnosti k městské aristokracii. To, co je označováno jako *white cube* umění, zcela selhalo ve své roli hybatele společenské změny a nedokáže na roztržštěnou společnost, krizi demokracie a likvidaci populací živých organismů reagovat. Nejde jen o výtvarné umění, ale i divadlo nebo literaturu. Jakou sociální angažovanost nabízí umělecká scéna, kde jsou umělci a média jenom producenty engagementu na upevňování moci vyšší střední třídy?

Spousta věcí není záležitost faktů, ale záležitozt zájmů, jak argumentuje Bruno Latour v Rozpoznání přátel od nepřátel v období antropocénu. Popsaná jednání jsou v podstatě vynucena způsobem fungování dominantních médií. Jsou fixně uspořádána tak, že aby uspěli, nutí aktéry pracovat a vyjadřovat se určitým způsobem. Mediální teoretička, aktivistka a umělkyně Keiko Sei mě učila, že je potřeba mediální gramotnosti. Teprve se studiem a znalostí fungování médií, jejich odlišností a specifik je možné se v džungli fake-news, fake-reprezentace a fake-rozdělení společnosti vyznat. Reálná moc je uplatňována přes mediální ovlivnění mas. Bez podřízení se určitým médiím neexistuje. Nalezení jiných mediálních vztahů a strategií snadno vytváří jiné uspořádání.

Denaturalizované technologie a mediální ekologie

"Charakteristická sugesce, neřku-li hypnóza, která se dnes vztahuje k televizi, zmizí. Od té chvíle můžeme doufat v transformaci masmediální moci, jež překoná současnou subjektivitu a v začátek post-mediální doby, která se bude skládat z kolektivního znovuosvojení si individuality a interaktivního využívání strojů informačních, komunikačních, inteligenčních, uměleckých a kulturních." napsal Félix Guattari, 1990.

Umělá inteligence spojená s biotechnologií a globální komputace. Mantry, za kterými někdo vidí progresivní vývoj k transhumanistické utopii, jiní děsivou budoucnost zkázy planety. Jenže technologie nejsou jeden celek, jsou součástí širších systémů - médií. Jsou materiální částí postupně vyvinutých myšlenkových praxí a lidských vztahů.

Pokud vidíme, jak jsou technologie umělé, odtržené od přírody a odcizené našemu chápání, musíme si uvědomit, že jsou tak stvořeny institucemi naší společnosti. Institucemi jsou povolovány a financovány ve stadiu vývoje, jsou jimi schvalovány, normovány, regulovány. Tyto procesy odpovídají aktuálním kulturním představám vidění světa, pocíťované sociální realitě a jiným nehmotným rovinám, ustanoveným používanými způsoby komunikace. Proto, chceme-li porozumět dopadu technologií, je potřeba je vidět jako součásti mediálních strategií.

S pojmem mediální ekologie přišel Neil Postman už v r. 1968. Vychází z toho, že vzájemně provázaný systém médií, zasahující do všech oblastí života člověka, má obrovskou schopnost kontroly a definuje, jakým způsobem člověk vůbec získává a zpracovává informace. Hegemonické diskurzy si drží kontrolu nad indoktrinací jednotlivců a jsou jimi podmíněny jakékoli společenské změny. Je tedy potřebné se těmto vztahům médií mezi sebou, nebo člověka a médií, věnovat.

Média neexistují ve vakuu. Ke vzájemnému propojení dochází a je to určující faktor nesmírné komplexity mediálních struktur. Slovník ekologie je tu používán, „protože je jedním z nevyrazovějších jazyků, jakými lze indikovat masivní a dynamickou interrelaci procesů a objektů, bytostí a věcí, vzorů a hmoty“, píše Matthew Fuller v Mediálních ekologiích.

Jussi Parikka, teoretik mediální archeologie nabízí poststrukturalistickou perspektivu médií jako komplexních dynamických systémů a fenomény jako počítačové viry vykresluje jako endemity digitální sféry. V knize Hmyzí média z r. 2010 vyjadřuje myšlenku, že média jsou radikálně nehumánní konstrukty živočišných, často hmyzích modelů interakce s prostředím, které člověk ztělesňuje. Že je hmyzí interakce založena rovněž na symbolech a kognitivních afektech k nim je už starší teorie, neurobiologie k tomu přidává i rostliny. Zatím ale žádná umělá inteligence ani superpočítač nenamodeloval kognitivní interakci včelího roje s květinami na okolních loukách. Na to jsou žalostně nedostatečné.

Média se skládají ze tří částí: technologií, institucí a jazyka, který používají. Jako se televize nebo internet neobejdou bez technologií, díky kterým pracují, neobejdou se ani bez institucí. Bez standardizačních úřadů by neexistoval jediný televizní kanál, nedovolali bychom se mobilním telefonem jelikož by se vzájemně rušily vysílače a přijímače by nerozuměly signálům. Nedostali bychom se na jedinou webovou stránku, protože by ji bez doménovým systémem přidělené adresy počítač nenašel a bez HTML jazyka by data nebylo možné interpretovat do barevných stránek. Že média fungují a rozumíme jim je výsledek dohody. Mnoha kolektivních dohod napříč společností. A

sdělení příslušným jazykem obrazů nebo vět je opět rozvíjeno a omezováno organizacemi: školami se schválenými výukovými programy, radami pro vysílání a etickými kodexy, redakcemi, vydavatelstvími, grantovými komisemi, soudy, uměleckými oceněními i cenzurou.

Technologie - organizace - jazyk je trojúhelník s propojenými vrcholy, kde jeden se vymezuje dalšími dvěma, ovlivňuje je a je jimi podmíněn. Bez žádného jednoho z těchto tří základů neexistuje žádné médium.

Vývoj jazyka médií obvykle přísluší umělcům. Nejsou to ovšem vždy ti nejnámější. Existuje celá historie, jak se umělecká řeč rozvinula až hledáním nových technologických možností sdělení. Hledáním nového postupu a způsobu použití nástrojů: jak sdělit něco, co dřívějšími způsoby sdělit nešlo. Prvotními umělci jsou vývojáři, ať už to byli chemici fotografie, nebo hackeři. Dělají něco, co většina lidí nezná, nechce tomu rozumět a jejich úspěch se pojí až se sociální emancipační změnou.

Denaturalizace mimochodem není vůbec problém technologie. Denaturalizovaný je vztah symbolů komunikace, které používáme - označujících slov, ikonických obrazů - vůči skutečnosti, nebo naturální přírodě. Denaturalizace je epistemologický problém jazyka. Buď je to moc složitý abstraktní od skutečnosti odtržený jazyk, nebo jazyk málo rozvinutý a málo citlivý vůči jevům, které chceme vyjádřit. Technologie jsou mechanizovaným nebo algoritmizovaným myšlením, vyjadřovaným jazykem: plány, kódy ani tabulky nemohou existovat bez jazyka, který je za nimi. Je ovšem pravdou, že denaturalizace vnímání, s ním spojených symbolů a jazyka je technologicky udržována.

Chybou, způsobující ohrožující vývoj, je vzdát se aktivního přístupu k formování médií. Požadovat změnu na někom jiném: neutvářet organizace, které spolu sdílí konsenzus vidění ekosystémů přírody a lidských vztahů. Chybou je snažit se o tento konsenzus, ale naivně používat média a technologie, které jsou v rukou mocných. Snažit se marně uspět v jimi ovládaném mediálním systému, který neumožní šíření potřebného jazyka a generují pouze předem definovanou sociální strukturu společnosti, prospěšnou jejich majitelům. Chybou je ignorovat vývojáře, kteří tvoří technologie jako participativní umělecký text: a nepřisvojit si jej.

Chybou je čekat na zásadní epistemologickou změnu - nebo na revoluci - a zatím, než k ní dojde, konformně používat a podporovat kapitalismem znovu stejným feudálním způsobem adoptované technologie, soutěžit o úspěch v médiích s propracovanými způsoby marginalizace nežádoucích. Kolik se toho namluvilo o tom, jak způsoby, kterými jsme nuceni komunikaci vést, mají nesmírný vliv na to, jaké myšlenky jsme schopni vyjádřit. Postman, McLuhan, Chomsky...

Médium, založené na systému dominantních kulturních zvyků, může dospět k bodu, kdy dosáhlo vrcholu a přestalo se vyvíjet. Je většinou zakotveno v určitém společenském paradigmatu. Ovšem paradigma se čas od času mění. V sémiosféře existují struktury, které média přesahují, koordinují je a poskytují ještě širší rámce. Médium je překonáno dokonalejší formou, která se jej zmocní a svým novým způsobem vztahování jeho obsahy vytrhne z původních vazeb a naváže do nových. Technologie vyššího řádu dokáží uchopit vnitřní komplexitu média, veřejnost se zaktivizuje a smete nevyhovující mechanismy institucí.

Média mají svůj omezený čas a životní cyklus, v němž jsou schopny efektivně šířit své produkty. Dostanou-li se do jiného prostředí, než pro ně bylo historicky typické a jejich chod je již určován jinými společenskými silami, než které je formovaly a držely na výsluní, ocitnou se v postmediální fázi. Postmediální formy se vrací zpět k předmediálním. Hegemonizující symbolická moc ustupuje do pozadí kolektivních, komunitních, skupinových a osobních individuálních procesů a nahrazují ji

ekologie. Obsahy i struktura médií jsou roztrhány a uspořádány podle nových pravidel, která více respektují přirozenou organizaci přírodních a společenských struktur. Tuto situaci se musíme naučit vidět kolem sebe.

Styčné plochy předmediálních a postmediálních forem jsou tak široké, že hranice jsou mnohdy nejasné. Liší se však tím, že předmediální formy jsou zcela netechnické, pouze tělesné a orální, kdežto postmedialita vychází ze zkušenosti technologicky akcelerované a modifikované recepce: ovšem již zhroucené, přivlastněné a bez institucionální kontroly.

Uzavírá se tím kruh, kdy hegemonická média, která skrze procesy kodifikace, konstrukce a produkce povstala z neurčitosti předmediálního, jsou na konci své dráhy zase rozbita, dekonstruována, přiblížena tělu a skrze něj transformována v dalším okruhu zpětné vazby. Těchto cyklů probíhá současně nespočetné množství, v různých intenzitách, skrze individuální i kolektivní organismy, kterým technostruktury generují sémantické světy. Do nichž afektivně vstupují, spoluvytváří je a podle toho zase modifikují svoje sémantické automatismy.

Máme svobodu technologie i média diverzifikovat. Každý, kdo chce, může svoje uvažování a používání technologií změnit. Spojit se s dalšími, vytvořit nezávislé enklávy a ostrovy. A podle toho, jak budou vstřícné otevřené, ale i pevné a chráněné před manipulacemi trollů, budou růst. Vůbec nejde o rozšiřování vlivu nebo množství zasažených lidí! Jde o vytvoření organismů, kreativních a životaschopných struktur, prorostlých do svého okolí a nakonec do komplexní sémiosféry planety. Potřebujeme co nejpokročilejší technologie ve vlastních rukou. Nekontrolovatelné virální technologie.

Turista

Turista je někdo, kdo cestuje do jiných zemí, a kromě svačiny nebo oblečení si ve svém baťůžku nese i svoje představy o světě, které si osvojil ve své domovské zkušenosti. Vidí cizí kraje, ale vidí je předem přijatou optikou vzhů a účelů, na které je zvyklý. Turista nikdy nepřijme zkušenost daného místa. Jeho tělo se pohybuje, mysl však stále zůstává v předpojatých schemech. I dokumentarista s kamerou může být turista a vidět situaci podle předem zaujaté logiky a na jejím základě ji interpretovat. Ezotericky naladěný člověk, který všude cítí úžasné propojení s přírodou, na horách posbírání kameny a udělá z nich magickou spirálu nebo umně vyváženou věžičku. Ale rostlin, kterým tím zničí mikroklima vlhka, akumulace tepla a stínu, si nevšimne.

V místech, kde rostou vzácné rostliny, jako lilie nebo orchideje, jsou téměř vyhubeny. Potřebují velmi specifické podmínky, např. zásaditost půdy, vlhko, polostín. Ovšem turista, "milovník přírody", okouzlen krásou orchideje, pojme jedinou myšlenku. Musí si ji vyrýpnout a zasadit u své chaty. Ona tam ovšem nemůže růst. Chata se zahrádkou okolo je kolonizovaným územím. Nejde v ní o to, stát se součástí prostředí a přírody, ale o přizpůsobení přírody k vlastnímu prospěchu z ní. Stavba začíná tak, že se vymytí prostor okolo, nejlépe i ohradí a vytvoří zcela umělé místo. Chata nebo srub znamenají značnou izolaci od okolí, obvykle vycházejí z teritoriálního vymýcení prostoru okolo stavby, těžké konstrukce a vybavení, které má uspokojit očekávanou potřebu kamen, kuchyně a jiného nostalgického komfortu. Urbanismus vesnic už je postaven na zcela degradovaných ekosystémech s anglickými trávníky a bazény, v zimě zahaleném do mlhy exhalací z lokálních topenišť. Tato romantika cestou z klimatické krize není.

Místo mentality turistů potřebujeme mentalitu, která je domovská v daném místě, pozorovací, vědecká, založena na respektu, kdy podmínky a vztahy necháme vstupovat do sebe a řídit své myšlení a

technologie, místo abychom prostředí vnucovali cizí systém. Zkoumání a hledání vhodných zkušeností je zásadním prvkem, který musí mít převahu nad zvykem. Zvyk je neplatný v jiném prostředí, než kde vznikl, v jiné době, v kombinaci s jinými vlivy, v jiném měřítku. To vše může z dobrého pomocníka zvyku učinit neviditelný a nebezpečný automatismus. Vařit na ohništi a topit dřevem když bylo 30% Etiopie zalesněno, bylo naprosto v pořádku. Když ale populace od té doby vzrostla pětinasobně a zalesnění se ztenčilo na 3%, je tento tradiční zvyk neúnosný hazard, který vede k chudobě. Je nutné osvojit si solární technologie vaření a obnovit zalesnění. Ne dělat stále stejné pohyby jako mechanické panenky na klíček, i když už hudba dávno přestala hrát.

Je trochu mýtem, že přírodní ekosystémy jsou nejbohatší, jsou-li ponechány přirozenému bezzásahovému vývoji. Opak je pravdou, území jsou často ovládána druhy se silně konkurenčními rozmnožovacími strategiemi, které se rychle rozšíří, vytlačí citlivější druhy a třeba potom i rychle vyčerpají zdroje. Diverzita luk je odedávna vázána na velké býložravce, ještě před lidským hospodařením ji okusováním udržovali mamuti. Činnost člověka může být přírodě a diverzitě prospěšná. Třeba technologiemi zachycování vody. Technologie je i navršení zídky z kamenů. Položení kamene změní mikroklima. Kolem něj je vlhko a vyrazí rostlina, která v místě předtím nerostla.

Potřebujeme architekturu, která nás bude co nejméně oddělovat od divokého okolí. Která nebude mít zbytečné zábrany, jež děláme jen ze zvyku a konstrukčně už dávno ztratily opodstatnění. Nepotřebujeme vyschlé dvory, již jich civilizace vyprodukovala příliš. Novou prestiží je vyjít ze dveří přímo do bujícího jedlého lesa. Potřebujeme jinou architekturu. Architektura má možnosti rozšíření našich možností vztahů k prostředí. Tam, kde bychom byli vystaveni teplotním rozdílům, dešti, větru, kde bychom asi neměli zvlášť tvůrčí myšlenky - zredukovaly by se na snahu přežít. Homeostáza, kterou nám architektura zajišťuje, pokud místní podmínky a vztahy respektuje, nemusí přírodu likvidovat. Namísto toho, třeba na dočasné bázi, může ono tvůrčí spojení zprostředkovat.

Vrátím-li se ještě jednou k počátku 90. let a socialistické společnosti předtím, pamatuji si velmi dobře na ekologickou situaci. Dýmající komíny továren produkující při inverzi ve městech smrdutou mlhu možná byly hlavním důvodem, proč musel systém padnout. V 80. letech byla všudypřítomná atmosféra ekologické krize. V televizních zprávách byly každou chvíli obrázky ozónové díry, která hrozila zničit zemi kosmickým zářením. Na české hory přšely kyselé deště z exhalací a zůstávaly na nich jen holé paseky s mrtvými pahýly. Každé ráno jsem v rádiu poslouchal jako pravidelnou část zpráv monotónní předčítání hodnot emisí dusíku a síry.

Hana Librová vydala v r. 1994 knížku Pestří a zelení, o lidech, kteří se vydali na cestu dobrovolné skromnosti. Popisuje obdivuhodnou snahu mnoha komun žít důsledně životem, který by neměl nepříznivé dopady na přírodu. Všimá si života v samozásobitelských ekovesničkách využívajících pouze větrnou a sluneční energii, ruční práci v zemědělství a žijících ve skromnosti. Přesto váhá nad tím, zda od tohoto modelu ekologicky příznivého chování, lze očekávat řešení. Problémem je totiž izolace od ostatních obyvatel a malé šíření těchto myšlenek mezi ostatní lidi. Velká míra sebezapření a askeze není vždy moc vynalézavě kompenzována radostnými stránkami existence. Konstatuje, že bolestí většiny ekologicky orientovaných komun je určitá zpronevěra jejich dětí, které touží po pohodlném a příjemném životě velkého města a při první příležitosti do něj utíkají.

Následující dva koncepty, které budu popisovat, living laby a medium design, pracují se spojením města a přírody, technologie, společnosti i zábavy v otevřeném poli vzájemně propojených vlivů, kde je autoritativní moc eliminována. Nemůžeme v rozjetém automobilu naší civilizace v šoku, když jsme zjistili, že rychlost je příliš vysoká a vymyká se kontrole, stáhnout ruce z volantů a odmítnout se

jakékoli technologie dotknout. Řízení se nám bude hodit, brzdový systém také, abychom bezpečně zpomalili. Ani nelze očekávat, že dosavadní vývoj stovek let se najednou zvrátí a všichni lidé na světě spotřebu jednotně odmítnou. Jde tedy spíš o transformaci k na jedné straně zajímavějším mediálním formám a na druhé straně k jejich menší environmentální náročnosti.

Living laby jsou vývojové sítě a ekosystémy, založené na otevřené filozofii k místním podmínkám a všem participantům. Technologie se aplikují přímo v reálném prostředí, zkouší se jejich dopady a zúčastněné osoby se nerozlišují od vědců. Nejsou pozorovanými objekty, na kterých jsou ověřovány postupy vymyšlené někým jiným jinde. Celková prosperita místního ekosystému je znakem úspěšného vývoje.

Jde o v zásadě odlišné principy od kultury chat, chalup a venkovských sídel, kam obyvatelé měst ve volné chvíli zajedou jakoby do přírody. Nejde ani o zahrádkaření nebo účelové pěstování plodin k jídlu. V livinglabech je silný princip objevování a tvoření nových situací. Nových spojení architektury a přírody, nespotebního přístupu k pěstování, testování otevřených technologií, aby prospívaly biodiverzitě, obnovitelnosti zdrojů, využívání odpadu. Je zde přítomen vědecký přístup a respekt. Nezbytná je i mediální rovina, ovšem na decentralizované bázi, údržba informací jako praktika péče. Součástí architektury je společenská síť. Každý prostor má svoji rovinu prožitku, lidských setkání a jejich historie, svoji paměť. Každá stavba by měla zahrnovat udržitelné všudypřítomné technologie, kterými komunikuje s půdou, vodou a rovněž s lidmi. Přitom k tomu stačí jeden solární panel a jinak zůstává soběstačná. Ani soběstačnost ale není dogma. Vždy je to spíš výzkum soběstačnosti, vyhodnocování i výměna.

Architektura livinglabu je umění vytvořit podmínky ke vzniku a udržení co nejkřehčích věcí: organismů, vztahů, myšlenek. Biotop, mikroklima, bez kterého by nemohly existovat.

Livinglab může být kdekoli i v městském prostředí. V galerii to však není ani dílna s nějakým cílem nebo někým, kdo ostatní učí, ani vernisáž, kdy účastníci postávají okolo, popíjejí alkohol a pasivně sledují estetické objekty. Je to specifická procesuální forma kdy jde o komunikaci a vztahy, ale vždy zahrnuje na stejné úrovni i místní přírodu.

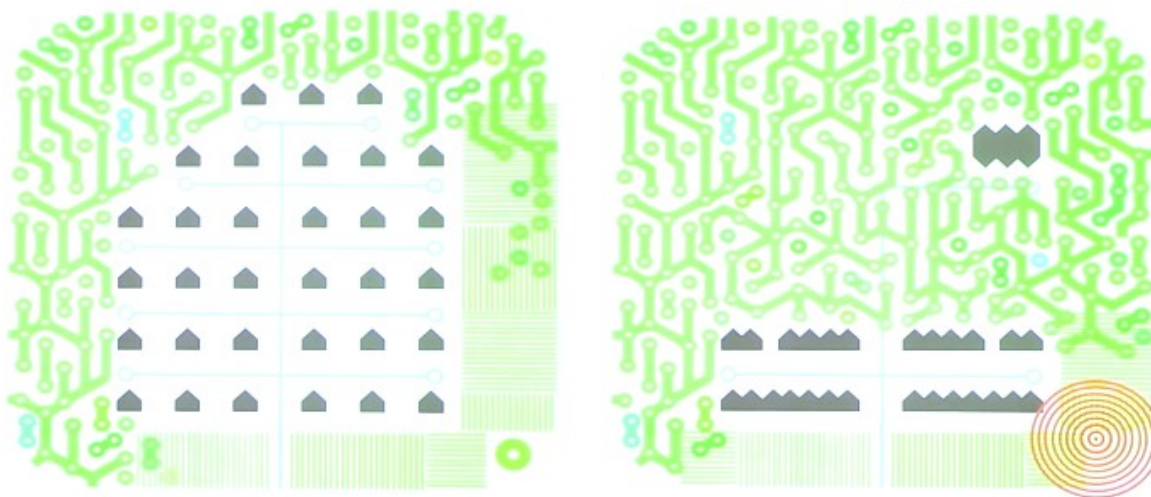
Keller Easterling kritizuje architekturu, kterou známe obvykle jako opakovatelný vzorec formátování městského prostoru ve službách manipulativního obchodu a ekonomických tlaků vytvářejících nehostinná místa, posilující jen konflikty a napětí. Posedlost novostí a dominancí. Spolu s tím se značka smart city ukázala jako vskutku jedinečná záminka pro centralizaci informací a sledování.

Při změně myšlení je potřeba jít k samotným základům. "Věda vystavěná na binárních opozicích, pravdě a nepravdě, kdy je stará pravda vždy ubita tou novou bez možnosti jejich vzájemné koexistence; kdy je veškerá pozornost soustředěna na objekt a produkt," píše, je dobrá k ukazování na věci a jejich pojmenovávání, ale ne k popisu vzájemných vztahů, "Privileguje deklarace, pravdivé výpovědi, modernistický étos a narativy svázané s utopiemi a dystopiemi."

Navrhuje proto zabývat se designem samotného média: pole, v němž se jednotliví aktéři nacházejí. Její medium design je soubor aktivit, systém složený z technologických, společenských a politických sil. Základem pro utváření města je tento prostor infrastruktur, i „těžký“ fyzický prostor je informačním systémem. Člověk a strom jsou informační systém s mnoha potenciály. Elementární porozumění médiím znamená brát je jako obklopující prostředí včetně země, vzduchu, vody. Charakteristické je právě mísení sítí různých druhů informací, jak hmotných, tak digitálních a jiných. Dřívější přístupy musí nahradit pojetí všímající si aktivity a dispozice přítomné v organizaci,

interrelacích aktérů, časových možnostech jejich reakce a adaptace v prostředí. Každý z aktérů je pak designérem tohoto média.

Nejde zde ani tak o vyřešení problému nějakým konečným způsobem, Jde spíše o koexistenci mnoha problémů zároveň a protokol, kterým se vyvažují jejich vlivy.

Není velkým tajemstvím, že velká část nákupů, spotřeby a s tím spojené výroby lidem nepřináší nic, co by nutně potřebovali. Jde pouze o statutovou spotřebu, jejímž účelem je prokázat, že mají tak dobré postavení a z toho plynoucí prostředky, že si onu věc mohou dovolit. Spotřeba kvůli příslušnosti k určité vrstvě. Lidé ale mohou směřovat svoje aktivity i k jiným hodnotám naplňujícím statut úspěšnosti. Záleží na obecném mínění, co je za důkaz úspěšnosti považováno. Pro co lidé najdou vášeň, co se stane lákavým cílem, lze změnit. Třeba obohatit za svůj život ekosystémy, snížit spotřebu zdrojů, aniž by člověk a jeho blízcí pociťovali nedostatek nebo omezení. Je právě otázkou umění, jaké symboly vytváří. Slavoj Žižek ve vtipném dokumentu na spoustě ukázek analyzuje filmy a pomocí analytické psychologie ukazuje, jak film v podstatě učí lidi, jak a po čem mají toužit a překládá mediální vzory. Obvykle je s tím spojena sympatická kreativita. Je nutné rozvinout celou další trvalou kulturu aktivit a přístupů, které vedou k lepšímu naplnění života. Musí zahrnovat prvky zkoumání, komunikace, otevřenosti, umění, poezie i užití technologií.

V polovině 70. let už existovala rozšířená pojetí ekologie, která zahrnovala i společenské a technologické systémy spolu s biologickými a stala se základem pro umělce a teorii. I kultura založená na ekofiii, již existuje. Možná vždycky existovala. Má své spory a diaspory. Existuje pro ni i médium, které je dokáže decentralizovaně propojovat.

Ke kořenům

Systémová ekologie už v 60. letech vycházela z klasiků jako Gregory Bateson nebo R. Buckminster Fuller. Technosféra a kybernetika v ní zaujímaly ekvivalentní místo k systémům přírodním a organickým. Předchozí umělecké ekologické projekty se obracely k přírodě ve smyslu jejího uchování, ochrany a obnovy jakéhosi ideálního nedotčeného stavu. V zářiovém čísle časopisu Artforum v r. 1968 napsal Jack Burnham ve článku Systémová estetika: „Stále více se v umění i v životě produkty stávají irelevantními a vynořuje se jiná skupina potřeb: ty se točí okolo udržení biologické žitelnosti Země, produkování přesnějších modelů společenské interakce, porozumění narůstající symbiózy ve vztazích člověka a stroje, ustavení priorit v užívání a uchování přírodních zdrojů a definování alternativních vzorů výuky, produktivity a zábavy“.

Jeho vizionářské spojení udržení biologické žitelnosti dnes nazýváme udržitelností a o mnoho uměleckých projektů, které jednak Burnham zmiňuje a v tomto myšlenkovém proudu vzniklo následně, se dnes s obnoveným zájmem zajímají kritici a kurátoři. T. J. Demos v Dekolonizaci přírody uvádí např. projekt Hanse Haackeho z r. 1972: Rhine-Water Purification Plant. V muzeu v Krefeldu Haacke instaloval zařízení na čištění vody z Rýna, s funkčním chemickým čištěním a filtrováním vody pomocí aktivního uhlí a písku. Vyčištěná voda se čerpala do velké průhledné akrylátové nádrže, v níž plavaly zlaté rybičky a bylo tak demonstrováno, jak je možné technologicky konstruovat život podporující systém. Projekt ale zasahoval dále za kosmetickou náplast restaurační eko-estetiky. Haacke zdokumentoval také míru znečištění odpadní vody vypouštěné v Krefeldu do Rýna, což obnášelo každoročně 42 mil. krychlových metrů a vyčíslil objem a typy průmyslových a domácích odpadů, s uvedením jmen hlavních znečišťovatelů. Nešlo jenom o restaurování degradovaného ekosystému, ale i poukázání na roli města ve znečištění, což vzbudilo pozornost v místních médiích. Politický účinek této operace nazýval společenským systémem v reálném čase.

Co lze z dnešního pohledu kritizovat je pouze to, že zde návštěvníci byli pouze v pasivní roli diváků bez participativní akce, ačkoli výzvou bylo podílet se na občanské ekologické správě regionu. Další umělci iniciovali experimenty, např. s pomocí videa, které rozvíjely společensky integrační možnosti kybernetických systémů. V tomto směru hrál zásadní konceptuální roli časopis Radical Software, který rozvíjel myšlenku mediální ekologie a studium médií komunikace a jejich účinku na jiná média a společnost. Ve spojení s tehdy novou levnou video technologií umělci a aktivistické skupiny vytvářeli lokální smyčky komunitních médií. V opozici proti centrální kontrole jednosměrného vysílání mainstreamových médií kolektivy jako Ant Farm, Videofreex, Vašulkovi a desítky dalších stavěli feedbackové mediální ekologie grassroot systémů sebeprezentace.

Gyorgy Kepes, který v roce 1967 založil Centrum pokročilých vizuálních studií na MIT ve sborníku Arts of the Environment v r. 1972 napsal, že environmentální homeostáza na globální úrovni je nezbytně potřebná k přežití. Kreativní imaginace a umělecká citlivost jsou základem kolektivních seberegulačních zařízení, které nám pomáhají registrovat a odmítnout, co je toxické a najít, co je potřebné a smysluplné. V tomto sborníku publikuje rovněž Pulsa Group, inerdisciplinární skupina, zabývající se rozdíly mezi sociotechnologickými a biopolitickými systémy.

Výzkumníci v programovaných prostředích, jak se nazývali, navrhovali opravit systémové zhroucení kreativním rozšířením interaktivního povědomí lokálních populací médií, které zahrnují principy zpětné vazby: prostředí, programové události, kabelová televize, pásky, filmy. V jednom z projektů – Harmony Ranch – experimentovali se samoorganizovaným kolektivním organickým farmařením, aby zjistili informace o dlouhodobých rytmech růstu a regenerativních změnách. Zemědělství a dynamika

skupinového života byly součástí jejich ekologie kybernetických systémů, ať už zaměřené na kvalitu půdy a produkci zeleniny, nebo kooperativní sociální formy a produkci hudby s akustickými i komputerovanými nástroji. Navštívili je tak Nam June Pajk, Karlheinz Stockhausen nebo Steve Reich.

Jedním z hlavních produktů kolektivu Racial Software byla publikace Guerilla Television, s designem od Ant Farm, která se vyvinula jako procesní manuál kolektivu okolo Radical Software a syntéza, která mohla překročit hranice této komunity k širšímu publiku. Guerilla Television v pojetí Michaela Shamberga překračuje plynule od technických diagramů video technologií ke kritice jejich použití americkými médii a k nápadům, jak tuto technologii používat v různých situacích odlišnými způsoby a pro specifické uživatele jako jsou děti. Radikální video je tak něco jako současná metalurgie, nomádská věda, která si bere a přizpůsobuje oficiální vědecké a technické znalosti.

Tahle metalurgie, až mediální geologie, je symptomem toho, že něco jako minoritní znalost někde na okraji je schopno změnit velké mocenské celky. Je to schopnost ovlivnit a položit základy mediální infrastruktury, kterou máme ve vlastních rukou. Technosociální infrastruktury jsou myšlenkou z Deleuzova a Guattariho Anti-Oidipa a překračují levicová pojetí na principu Marxovského oddělení práce jako sociální praxe a technického výrobního prostředku, stroj není jenom nářadí, v kterém je uzavřena sociální zkušenost, místo toho se otevírá v různých společenských kontextech různým spojením.

To je koncept, v kterém neexistuje ani technologické odcizení, ani technologický fetišismus. Stroje mají zároveň společenské a technické elementy a neexistuje žádný čistě technický stroj, stejně jako neexistuje žádné společenské uskupení, které není mediováno technickými komponenty, třebaže jednoduchými. Stroje disponují množstvím možných spojení a procesy, které tato spojení iniciují. Továrna je technosociálním strojem stejně jako mediálním systémem. V době, kdy jsme vstoupili do postindustriální doby, však stále více záleží na nemateriální produkci. Produkce výrazu a vyjádření je tak privilegovaná nad produkcí objektů a komodit. Média se stávají centrem boje nad sociální mocí a mezi režimy moci a hnutími odporu jsou média primárním terénem soupeření. I partyzánské taktiky se státní mocí bojují nejen o území, ale především o afektivní dispozici populace, píše Michael Goddard v knize Guerilla Networks.

V úvodníku prvního čísla časopisu Radical Software z r. 1970 se poukazuje na obsesi hardwarem ve formě země, práce nebo kapitálu. Ta je dána do kontrastu se softwarem, tedy přístupem k informacím a jejich šířením. Zde leží skutečná moc: bitva musí být vypořádána nad strukturami informací. „Pokud nenavrhneme a nepostavíme alternativní informační struktury, které přesahují a rekonfigurují ty existující, pak nebudou alternativní systémy a životní styly nic víc než produkty stávajícího procesu“. Časopis měl tři sekce, Hardware, Software a Environment a přispívali do něj jak klíčoví členové Raindance Corporation Frank Gillette a Paul Ryan, tak Gene Youngblood, Nam June Paik nebo Buckminster Fuller. Tento přístup se liší od technologického determinismu McLuhana a jedním z klíčových prvků byla nezávislá video praxe.

Kromě explicitně politické městské Nové levice existovalo také hnutí Nové komunity, která tíhla k návratu na venkov a revoluci vnitřně transformativní, zaměřené na mezilidské vztahy a vědomí. Shenberg slovo „radikální“ popisuje nikoli ve smyslu politické revoluce a fyzické disrupce systému, ale jako post-politickou diskontinuitu s minulostí, přechod od starého vědomí k vědomí novému pomocí otevřených informačních nástrojů. *Mediální ekologie je zároveň podmínkou a průvodním jevem té přírodní. Alternativní síť guerilla television nám umožňuje přístup k prožívání druhých.*

Decentralizované společenské sítě

Předzvěst katastrofy může vyvolat nevědomou touhu po katastrofě, dychtění po nicotě, snahy po zrušení. Takovým způsobem německé masy v době fašismu žily uchváceny fantazií o konci světa, spojeném s mytickou spásou humanity. Důraz musí být kladen především na rekonstrukci kolektivního dialogu, schopného produkovat inovativní praxe. Bez změny mentality, bez vstupu do postmediální éry, nemůže být žádné trvalé uchopení ve věci prostředí. K tomu, bez modifikace společenského a materiálního prostředí, nemůže být žádná změna mentality. Zde jsme v kruhu, který mě vede k postulování potřeby založení "ekosofie", která by spojovala environmentální ekologii se společenskou ekologií a mentální ekologií. Félix Guattari, 1992

Na internetu se nyní diskutuje o zavedení standardního protokolu pro společenské síťování. Nepotřebujete totiž uzavřenou komerční službu, aby se váš mikroblogging a zprávy dostaly ostatním. Existuje už několik otevřených protokolů, kterými si povídají nezávislé weby. Zatím byl standardizován ActivityPub původně ze software Mastodon. Trpí jen několika zásadními nedostatky. Téměř žádné zabezpečení a soukromí, vágní specifikace znamená, že někdy se webové softwary nedomluví, vaše identita je odkázána na jednoho provozovatele. Je jednoduchý, nejvíce se totiž podobá Twitteru a nemá moc dobrou ochranu před smamem a trollováním. Některým designerům to stačí a doufají, že líbivým rozhraním nahradí Facebook.

Snad úplně prvním uzlem nezávislé společenské sítě byla identi.ca v r. 2008, tehdy na software StatusNet a protokolu Ostatus. Byla zaměřená především na komunitu svobodného software.

V r. 2010 Eben Moglen v přednášce pro Internet Society New York rekapituloval vývoj sítí od původních myšlenek lidí na stejné úrovni, postupně ke všemocným serverům v cloudu a bezmocným sledovaným uživatelům. Nazval to architekturou katastrofy. Vznikla stále větší koncentrace moci bez jakýchkoli diskuzí o dlouhodobých společenských důsledcích. Bezmocnost slabých a tenkých klientů

vůči posilujícím serverům znamená i bezmocnost lidí, kteří klientská zařízení vlastní. Nemůžete si na telefonu pustit, co chcete, ale jenom to, co vám dodá monopolní vydavatel hudby. Už se nejedná o softwarové společnosti, ale o managementy platformních obchodních modelů.

O Zuckerbergovi prohlásil, že uškodil lidstvu více, než kdokoli jiný jeho věku. Každý se chce s někým v pátek večer dát dohromady a on toho využil, aby degradoval integritu lidské osobnosti v dost pitomém obchodu: za pár webových udělátek, které vám nabídne zdarma, potom sleduje všechno vaše soukromí. Moglen měl už tehdy teoretické řešení: Freedom Box byl osobní server, který integroval email, úložiště, web i intimní deník a mohl komunikovat přímo s ostatními lidmi, bez diktátorských prostředníků. Neměl být větší než nabíječka na telefon, připojit by se mohl kdekoli a měl mít také pár USB portů pro připojení věcí.

Přednáška inspirovala 4 studenty NYU ke crowdfundingové kampani a ke konci roku 2010 vydali první verzi Diaspory*, která měla nahradit Facebook decentralizovanou sítí, zaštitěnou veřejnou institucí a nikým nevlastněnou. Diaspora byla mediálním hitem ještě než byl vůbec napsán řádek kódu. Mládí, nezkušenost, obrovská očekávání a děravost první verze se na projektu podepsaly a ten se později potopil do obrovských potíží. Ilya Zhitomyrsky, pohledný sympatický superinteligentní matematik, který si bral tyto neúspěchy k srdci, byl několik měsíců poté, co v rozhovoru řekl, že Diaspora je jeho práce lásky, nalezen mrtev. V komentářích byl nazván Ianem Curtisem technologie.

Když jsem citoval Félix Guattariho, i Gilles Deleuze napsal v r. 1990 zajímavý text: Postscript on Control Societies. V dřívějších společnostech, Michael Foucault je nazýval suverénní společnosti klasické éry, byla centrální moc vládnoucích realizována násilím a jinými donucovacími prostředky. Foucault to zevrubně popsal v několika knihách jako Dohlížet a trestat aj. Později disciplinární společnosti nahradily násilí sofistikovanějšími byrokratickými metodami příkazů a kontroly.

Deleuze rozšířil tuto chronologii o současné období po éře moderního věku, kterému říká společnosti řízení. Dává to do souvislosti s novými formami technologií, kdy dřívější mechanické stroje, páky, hodiny nahradily stroje termodynamické a informační technologie. Tak, jako Marx založil svoji ekonomickou teorii na striktní analýze výrobních prostředků továrny, Deleuze vidí jako určující pro sociopolitickou logiku naší doby produktivní moc počítačů. Dříve odpovídala architektura a jiné monumenty dobře viditelným a pevným symbolům moci. Dnes už v nich moc natrvalo nesídlí, ale pohybuje se podle potřeby, neviditelná a nestabilní.

Proto, jak píše Alexander Galloway, je klíčovým pojmem politicko-technického dynamismu dnes protokol. Protokol je soubor pravidel správného jednání v nějakém systému konvencí. Je nativním organizačním principem lidí a počítačů propojených v distribuované síti. Dvě strany se pomocí protokolu domluví na vzájemně souhlasném standardu jednání. Místo společenské a politické diplomacie se však dnes protokol uplatňuje v řízení toho, jak se dnes adoptují, implementují a používají různé technologie.

“Hierarchie těžko bojují se sítěmi”, nebo “Kdo ovládne síť jako první a nejlépe, získá zásadní výhodu,” jsou myšlenky nebo hesla, které dnes už neodpovídají situaci. Co je síť? V sítích především operuje mnoho protokolů současně. Mohou se odehrávat zcela protikladné věci a to zároveň, není to jedna síť moci. V sítích pracují také různé systémy médií, různým způsobem a přitom současně. Opozice je v základním tkanivu protokolu nejen jako výraz pluralismu. Novým rámcem je metastabilní síť multiagentních individuaovaných uzlů. Protokol je mnohem méně o moci, disciplíně, normativitě, ale více o řízení: modulacích, distribuci, flexibilitě.

Síť je organizace uzlů a jejich spojení. Podmínky spojení některých uzlů a některých ne, vytvářejí ve skutečnosti mnoho různých možných sítí. Vazby mezi agenty a jejich topologie jsou dány protokolem. Současně tak existuje mnoho sítí různých topologií, někdy i vzájemně nekompatibilních. Jsou topologie sociální, ekonomické i právní (např. copyright). Stejně body pomocí různých pravidel vytvoří různé sítě. V nich se jinak distribuují informace, jinak proudí energie, kvalita propojení může být při trochu jiných pravidlech zcela odlišná.

Síťová teorie se používá pro všechno možné, třeba dopravní nebo ekonomické modely. Čeho si však stojí zato všimnout je, že protokoly fungují i v biologických sítích. Informatický pohled na biologickou a genetickou stavbu organismů má svoje základy v poválečné vědě, Norbert Wiener formuloval kybernetiku pro jakékoli systémy, včetně živých. Mluvíme běžně o genetické informaci nebo kódu. Protokoly biologických sítí jsou tedy biologické regulace v genomu a buňkách. Můžeme jimi popisovat jak geny podmíněnou produkci proteinů, tak jejich metabolismus i molekulární kryptografii průchodu signálů membránami. Od molekulární úrovně po superorganismy těla a celá společenství organismů pracují sítě biologických komponent interagujících spolu navzájem, poháněné genetickým kódem, mediované distribuovanou biochemickou informací.

Mike MacGirvin prošel za svůj život řadou technologických firem. Teď žije na venkově v Austrálii a řídí vývoj projektů pro decentralizované společenské sítě: Hubzilla a Zap. Se Stevem Jobsem má něco společného. sám říká, že oba vyrostli v létě lásky a jsou produktem stejných kulturních vlivů. Oba byli v Silikonovém údolí v Kalifornii ve stejné době, kdy vznikaly mikroprocesory a internet. Zatímco Jobs se u Atari věnoval Pongu, Mike pracoval o pár bloků dál na příslušenství pro křemíkové wafery. Ve svém hudebním obchodě prý jednou prodal kytaru Markovi Zuckerbergovi.

V 80. letech napsal federovaný software pro BBS, který poskytoval několik služeb, stahování souborů, email, hry, zprávy. Uměl posílat federované zprávy do FidoNetu, Bitnetu a ARPAnetu. Pak napsal emailové klienty a fóra pro NASA, IMAP server a klient s šifrováním na Stanfordu, pracoval pro Netscape a u AOL řídil vývojové týmy groupware a komunikačních systémů velkého rozsahu, byl ve výborech pro standardizaci IMAP protokolů. Také měl Facebook, ale přestal ho používat v roce 2010 a zjistil, že žádné decentralizované řešení, které by ho mohlo nahradit, neexistuje. Diaspora byla v plenkách. Tak napsal protokol DFRN (Distributed Friends and Relations Network). Fungovalo spojení se Status.Net přes jejich protokol OStatus, také s Twitterem a Facebookem. Posléze studoval zdrojový kód a pakety Diaspory, našel několik tragických děr a díky vývojáři Diaspory, Ilyovi Zhitomyrskému, se podařilo vytvořit pro Diasporu funkční federační modul.

"Máte právo na trvalou internetovou identitu, která není vázána na konkrétní server, který zrovna používáte a nikdo vám ji nemůže vzít." Mike MacGirvin

Mike farmaří v Austrálii a dekády se už zabývá decentralizovanými protokoly. Jde hodit seno svým koňům a poslechnout si, co mu budou chtít říci, potom na fóru reaguje na potíže uživatelů Hubzilly. Rozhodl se prostě pracovat a nezabývá se už marketingem a startupy. Protokol Zot zvládá moderování komentářů, blokování nedůvěryhodných lidí, podrobné individuální nastavení práv k jednotlivým kanálům i fotografiím, soukromí, i pokud nechcete vůbec být vidět. Jeho protokol umí skvělou věc, kterou je nomadická identita. Vůči jiným webům se identifikujete vzdáleně, jedna vaše identita tak platí všude. A když si založíte účet i na jiném místě a nastavíte replikaci svého kanálu nebo kanálů, máte dva domovy. Nebo libovolně, můžete se přesunout jinam, na jinou síťovou adresu a vaše kontakty jsou o tom informovány a zůstanou vám. Jeden z uzlů neběží - používáte jiný a přátelům se vaše příspěvky dostanou. Můžete být lokální na více uzlech a všem se vaše příspěvky i komentáře distribuovaně synchronizují.

Mike pracuje na etické náhradě toxických online míst. Zap v kostce znamená: užijte víc času sdílením a komunikací s přáteli a rodinou, než bojem se spamem, trolly, extremisty a toxickými cizinci. Dalším z vývojářů je Mario Vavti, žije ve vídni, hraje na trombón a když se na support fóru Hubzilly objeví nějaký problém, během chvilky posílá opravu do vývojového repozitáře. Jeden z uzlů administruje Tanja, žije na venkově v centrální části Německa. Na profilu má fotky lesů i Raspberry Pi, na fóru sdílí konfigurační zkušenosti a píše dokumentaci. Říká, že programátorkou není.

Mastodon serverů jsou nyní ve federovaném vesmíru desetitisíce, dalším supernetworkem je potom síť několika set „lusků“ Diaspory*. Protokol Zot používá několik desítek instancí, ale díky Hubzille si na něm lidé mohou povídat s ostatními na ActivityPub i Diaspoře.

Federovaná společenská média lze také nazvat low-power media, běží i na minimalizovaných počítačových boardech jako Raspberry Pi s nízkými nároky na zdroje a nízkou spotřebou, vhodnými pro udržitelný model provozu. Jejich potenciál je ve velkém množství propojených publikačních a kurátorských uzlů, které se mohou ve svých funkcích také vzájemně zálohovat nebo dočasně i trvale zastupovat, což odpovídá i organizačnímu modelu spolupráce nezávislých i etablovaných kulturních institucí a vytváření aliancí péče.

Pravidlem se stává: používejte software a digitální infrastruktury od lidí, které znáte, kteří s vámi sdílí společné názory, pohled na svět. Budujte propojené uzly, které si navzájem povídají a vyberte si ten, kam patříte, podle místa nebo myšlenek. Není smyslem dělat velké uzly, kde jsou statisíce a miliony lidí, kteří se neznají a jejichž provoz musí být zaplacen reklamou. Mnohem lepší jsou malé uzly více odpovídající fyzickým místům a vztahům.

Organizace skupin a materialita médií

V Rotterdamu se okolo prostoru Varia a projektu experimentálního publikování Xpub zformovala skupina umělců, studentů médií a teoretiků, aby znovuobjevovali kolektivní přístupy k technologiím. Seberou se a na kolech jedou k někomu domů, kde při servírování nápojů hostitelem zkoumají internetové připojení a routery a nainstalují miniaturní publikační server. Infrastructour má za cíl získat povědomí o sociálních vazbách, vyprávět o sobě příběh, porozumět sítím, autonomii, online publikování, prezentovat fanziny a nakonec vytvořit domácí síť.

Když pedagogové a kurátoři free culture se studenty probírají, jak se vytváří webové stránky, neobjednají nějakou anonymní službu v cloudu. Raději vezmou a poskládají s nimi staré komponenty počítačů a nainstalují na ně Linux, protože je tak lépe vidět, co za takovým webem stojí. Svobodný software je stále jednodušší na správu i selfhosting.

Komunitní a spolkové sítě mají silný commitment k péči. Stejně jako fyzický veřejný prostor, je i internet místem formovaným normativitou nadřazenosti a stím souvisí, jak jsou vyjednávané a uplatňované společenské normy, často v neprospěch menších a slabších. Internet je dalším místem v kontinuu mezi veřejným a soukromým prostorem, kde musí zaznívat příběhy a žité reality žen, chráněny před extremistickými silami, které si monopolizují diskurz morality.

Vlastní síť, Networks of One's Own jsou odpovědí na feministický princip vlastního pokoje, A Room of One's Own Virginia Woolf. Jako žena potřebuje svůj vlastní prostor na psaní, jsou tyto sítě inspirací

pro promyšlení digitální intimnosti, závislostí a vztahů v síťových praxích. Jsou zkoumáním, jak spojení technické práce a obsahové práce spolu dohromady srůstají a používané nástroje a postupy ovlivňují kolaborativní publikaci.

Vydavatelé Low-Tech Magazine spustili solární verzi svého webu na mikropočítačovém boardu se spotřebou 5W, napájeném ze solárního panelu a baterie. Věnovali mnoho času redesignu stránek, aby kód měl co nejmenší velikost a obrázky jsou v monochromatických odstínech. Na stránce je ukazatel, zda svítí slunce a kolik energie je k dispozici. Kdyby bylo několik dní špatné počasí, web se vypne. Můžete přece přijít jindy.

Je to součástí filozofie návratu k fyzickému setkávání a místním podmínkám. Vývojáři protokolu Zot se také zdráhají dát do něho funkce, které neodpovídají nějaké z fyzických interakcí mezi lidmi. Geert Lovink s Nedom Rositterem v knize Organisation after Social Media popisují, jak organizované sítě změnilly praxe mnoha typů malých institucionálních forem, když pokročí od nezávazného přátelení a networkingu lajků k silnějšímu trvání v čase a schopnosti rozhodování k akci. Tyto nové institucionální formy jsou alternativou k politickým stranám, nevládním organizacím, odborovým svazům a sociálním hnutím. Narozdíl od tradičních fyzických komunit mají ale schopnost obrovského dosahu a organizace přes velké vzdálenosti i v heterogenní společnosti.

Hackeři v roce 2000 chtěli všechno připojit na internet, hackeři v roce 2020 chtějí všechno odpojit od internetu, píše jeden z mých kontaktů na nezávislé síti. Obrat k fyzickému bych ukázal ještě na jednom příkladu. V Katalánsku se k organizaci masivních protestů proti španělské vládě začala používat mobilní aplikace Democratic Tsunami. Po zkušenostech s jinými aktivistickými aplikacemi např. V HongKongu, které buď byly staženy z korporátních tržišť jako Google Play nebo App Store na žádost vlády nebo blokovány, je Democratic Tsunami k manuálnímu stažení a se svým zdrojovým kódem k prohlédnutí na samostatné webové stránce. Je založena na technologii Retro Share, sdílení dat jenom ve fyzické přítomnosti přes Bluetooth. Informace se z jednoho telefonu přenesou do druhého v blízkosti, neexistuje centrální server, který by šlo zablokovat. Proč? Organizátoři protestů a referenda o nezávislosti Katalánska byli souzeni a dostali dlouhé tresty, Mají sedět ve vězení 12 let. Vystopování centra, šířícího pozvánky na akce, by tak bylo nebezpečné. Každého, kdo chce do sítě, musí pozvat někdo, kdo už v ní je, tím, že na displeji telefonu zobrazí pozvánku a druhý telefon ji vyfotí a naskenuje. Každý má deset kódů pozvánek. Po přijetí začne od členů sítě v jejich fyzické blízkosti dostávat informace z místní části sítě.

Distribuované kooperativní organizace jako model správy i jako ekonomický model mají rovným způsobem hodnocenou práci zdarma, péči i práci za peníze. Je ověřeno, že jako kooperativy bez šéfů mohou fungovat i organizace o desítkách tisíc lidí. Frededic Laloux si v Budoucnosti organizací pomáhá při vysvětlování barvami a o tomto typu píše jako o tyrkysovém. Uvádí také analýzu a historii některých z nich a metody, jak lze takové správy dosáhnout. Ačkoli jsou teorie organizací často cíleny na co největší úspěch na trhu, potřebujeme, aby k jejich základním hodnotám patřila sociálně a environmentálně smysluplná práce, orientace na společné hodnoty, commons, orientace na vztahy a sdílení zdrojů.

Mnoho bylo napsáno o alternativních monetárních systémech kryptoměn a jak by měly poskytovat svobodu, anonymitu a další. Rychle lze ale poznat, že kryptoměny jsou postaveny na svobodě individuální privatizace zisku, filozofii pravicového libertariánství, která se nezabývá sociální odpovědností. Technokaticky orientované těžaře kryptoměn zajímají spíše výhody, které jim tato technologie dává pro vlastní prospěch - oproti ostatním. Vpodstatě pomocí speciálního hardwaru přeměňují elektrickou energii na kryptoměny, jsou tím odměňováni za vysokou spotřebu. Zisky z této

spotřeby energie jdou zase energetickým firmám. Nešetkal jsem se nikdy s tím, že by se s nějakou kryptoměnou pojilo používání výhradně obnovitelné energie nebo iniciativa budování nezávislých energetických gridů. Blockchain nepřeje ani federativnosti. Jeho vlastnosti fungují jenom v jednom unikátním řetězci, kterému musí všichni přispívat. Prosperuje jen v jedné organizaci a fork nebo jiný chain jsou vzájemně nekompatibilní.

Dalším z nevhodných příkladů organizace je tzv. sharing economy, jak ji známe z praktik Uberu nebo AirBnB. Orientace na soukromý zisk rychle přinesla negativní důsledky v podobě prekarizované práce bez jakéhokoli zajištění. Ideální korporátní model bez zodpovědnosti, dodržování pracovních a sociálních norem, u pronájmů bez respektu k místním pravidlům a sousedství. Rodiny s dětmi v centru Prahy tak nespí celé noci, kdy domem ořásá hluk bezohledných opileckých skupinek turistů. Bohatnou pouze centra těchto platforem.

Jo Freeman, členka feministického hnutí v 60. a 70. letech, se zasazovala za svobodu slova, občanská práva, figurovala v protinukleárním aktivismu, založila několik feministických kolektivů. Tehdy se diskutovalo o klíčových ideových krocích, v tisících skupinách vznikalo povědomí o ženských otázkách v politickém kontextu. Jak si ale všimla, tento vhlad se nedařilo převést v akci. Co fungovalo u malých, těsně provázaných skupin, totiž vznikání pocitu identity, ale bez formálních struktur, nemělo výsledek v žádné významější akci. Nestrukturovanost vytvořila neformální neviditelné hierarchie, které byly pro ostatní, bez sezení na nekonečných schůzích, nečitelné.

Jo napsala text Tyranie nestrukturovanosti, protože tato praxe nejen vyprodukovala nikým nepotvrzené důsledky, ale aktivně podporovala zneužívání. V roce 1976 potom ještě text Trashing. V něm popsala případy žen, vytěšněných ze skupin hnutí jenom proto, že daly najevo svou nezávislost, vlastní názor a měly organizační talent. Tento trashing znamenal velké ztráty pro hnutí a měl devastující osobní dopady.

Jeden z prvních videoartových feministických aktů spočíval v tom, že skupina žen si vzala kameru a každá z nich mohla nahrát a říci něco o sobě, svěřit se s problémem a poté podala kameru další. Ve výsledném snímku tak byly zastoupeny všechny rovným dílem. Nemluvila jedna za všechny, každá měla stejnou možnost vyjádřit se.

Společné rozhodování a pevně dané pravidla organizace skupiny jsou zásadní. Je potřeba předejít tomu, že skupinu ovládne jeden nebo několik málo agilních ambiciózních jedinců a začne fungovat na principu zneužívání práce nebo péče většiny těmi, kdo si přisvojí mediální pozornost a výhody. Demokratizace moci musí být založena na společných hodnotách, musí být efektivní a blbuvzdorná. Pokud je skupina bez vůdce a nehierarchická, musí tomu odpovídat skutečné procesy s pravidly, která to zajistí. Ve skupinách, které jsou zdánlivě otevřené čemukoli a komukoli, vznikají hegemonie těch silných nad ostatními, bez psaných pravidel jsou mnozí dezorientováni a nemají přístup k demokratickým rozhodovacím procesům, ty ovládá jen skupina těch, kteří je znají. Struktura musí být proto explicitní, nejen neformální implicitní. Obvykle to vztahy nezničí a skupina lépe zajišťuje potřeby všech. Je také méně náchylná k napadení.

Skrytá neformální struktura je základem elit a stejně jako ve společnosti vede ke kumulaci prospěchu jenom pro některé. Jo Freeman uvádí příklady, jak elitu vytváří např. vdané ženy, které mají díky svým manželům přístup k důležitým zdrojům a mladé bezdětné dívky jsou pro ně ohrožením, nebo se nevhodnými k přátelení stanou ty, které nepatří do střední třídy jako ony, pracují na plný úvazek apod. V neformálních strukturách přátel nehraje roli, jaký má kdo talent, přínost pro skupinu, jestli je citlivý a naslouchá ostatním. Tato kritéria jsou však rozhodující pro politickou efektivitu kolektivu.

Explicitní pravidla potom mohou být fixována pomocí softwarových nástrojů, které pomohou procesy realizovat.

Autonomní farma a kolektiv la r.O.n.c.e (resist, organize, nourish, create, exist) v Bretani vstupuje do světa kriticky i kreativně. Jestliže kritika současného řádu „není založena na určitém optimismu, víře, že imaginovaný lepší svět může v nějaké formě existovat v nějaké formě v tomhle světě, nyní, hrozí nebezpečí, že se stane jen dalším teoretickým modelem, abstraktní a cynickou výmluvou pro čekání na ideální moment – revoluci, kolaps, soudný den – zaručeným receptem na beznaděj.“ Píše John Jordan a Isabelle Frémeux, autoři filmu a knihy Paths through Utopias. John Jordan byl jedním z aktérů Reclaim the Streets v 90. letech. V r. 1996 je s jejich režii srazilo několik dodávek na dálnici kolem Londýna, po níž se rozjela blokáda dálnice formou technoparty, po níž zůstalo na místě ve vyvrtaném betonu zasazených několik stromů. Organizoval také aktivistickou akci Liberate Tate, která měla za cíl upozornit na neetický sponzoring galerie ropnou společností BP. Isabelle se vzdala vzdělání a vyučování médií a kulturních studií na University of London, aby unikla mzdové práci a akademii.

V jejich projektu, skládajícího se z aktivistů, botaniků a umělců je nezajímá, co nazývají „obrazová politika“, estetika galerií a institucí. „Kapitalismus funguje, protože neustále manipuluje naše touhy. Je důležité tyto touhy znovu získat zpět, protože naše práce zahrnuje potěšení, hru a dobrodružství, ale ne v rámci umění,“ vysvětluje John. Proto chce la r.O.n.c.e transformovat potěšení spojená s kapitalismem – neudržitelnou odpadkovou materiální kulturu, fosilní dopravu a odcizující, často sexistický a třídní komerční spektakl - do postkapitalistické ekologické udržitelnosti, lokalizované rovnostářské komunity, politické angažovanosti a soběstačnosti. Co největší spojení organických forem, což symbolizuje permakultura a rozvoj biodiverzity je přesvědčivý model sociopolitického života. Nejde jim o to „dělat umění“ ve vězení uměleckého světa a korporátních paláců, ale tvarovat realitu. Utopie je krásná hrana a krásné je to, co excituje všechny naše smysly. Hrana mezi fikcí a realitou, mezi konceptuálním a konkrétním, mezi imaginovanou realitou a jejím vytvářením.